

ANTE RUKAVINA

PLANINARSKO DJELOVANJE DR. IVANA KRAJAČA

Ante Rukavina
Budačka 26
HR 48000 Gospić

UDK:796:5(497.13):929 Krajač
Pregledni članak
Ur.: 1993-02-25

Ovaj se prikaz osvrće na planinarsko djelovanje dra Ivana Krajača, javnog radnika, političara i dugogodišnjeg poznatog planinara, štoviše planinarskog ideologa i vizionara. Zaljubljen u svoj rodni Senj, u Velebit i svoju domovinu svojim djelovanjem želi učiniti Velebit u potpunosti hrvatskim rajem u planinarskom i turističkom smislu. O svojim zamislima ostavio je brojne pisane priloge, na koje se osvrće i ovaj prikaz. I ostavlja nam dilemu o tome kad će se ostvariti njegove zamisli i opet postavlja pitanje: gdje je Krajač završio svoj život?

Rijetko je koji hrvatski grad iznjedrio toliko poznatih, dapače čuvenih i značajnih ljudi, kao što je Senj. Čuven po svojoj već poslovičnoj buri, po škrtom kamenjaru s kojega ta ista bura u svojim strahovitim naletima odnese skoro svaki trun zemlje, ali čuven i u svom dugostoljetnom postojanju i značajnom udjelu u hrvatskom gospodarskom, kulturnom, napose književnom životu, ali i po svom zemljopisnom položaju, predstavljao je u doba turske opasnosti stalnu i sigurnu branu za očuvanje zapadnih dijelova hrvatske zemlje.

Za tren se možemo podsjetiti samo druge polovice 19. stoljeća i u njoj nabrojiti brojne Senjane, one rođene u tih nekoliko desetljeća, koji su ostavili značajan trag u našoj povijesti i kulturi. Između velikog broja imena istaknut ćemo samo neke koji su svojim djelima široko nadmašili okrilje svojega zavičaja: Vjenceslav Novak (1859.), Silvije Strahimir Kranjčević (1865.), Vinko Krišković (1861.), Milan Ogrizović (1877.), Milutin Cihlar-Nehajev (1880.) te dr. Ivan Krajač (1877.).

Treba naglasiti da je posve nesporno što je među gore navedene Senjane uvršten dr. Ivan Krajač, odvjetnik i javni bilježnik, te istaknuti planinar i političar za kojega njegov planinarski prijatelj i česti pratilac prof. Josip Pasarić kaže:

„U Senju kamenome, gradu silovite bure i čuvene uskočke ruke, u tom gnijezdu Krste Frankopana, Pavla Rittera Vitezovića, Silvija Kranjčevića, Vjenceslava Novaka i tolikog broja drugih umova, kolikim nijedan drugi hrvatski grad nije obdario književnost hrvatsku, – ugledao je svijetlo svijeta 15. 11. 1877. Ivan Krajač, koji se svojim rijetkim

duševnim sposobnostima, svestranom naobrazbom i intenzivnim kulturnim radom vinuo u prve redove naših javnih radnika i prosvjetnih lučonoša, te je napose na planinarskoj njivi usjekao duboku brazdu, tako, da se s pravom smatra ideologom i reformatorom hrvatskoga planinarstva. Odnjihan i uzrastao na položaju burnoga Vratnika i vrlatnog Orlova gnijezda, na pogledu plavoga Jadrana, klisurastog Krka, koji je u cik rujne zore divniji od Caprija i Amalfija, pa suroga gorostasa Velebita, zavolio je već u ranoj mladosti prirodne krasote svoga rodnoga kraja i ostao toj ljubavi nepokolebivo vjeran...¹

Prema S. Pavičiću² čini se da Krajači potječu iz Like. U ratničkom naselju u Otočcu nalazi ih pri popisu iz godine 1540. i 1551., pa se moglo dogoditi da se neki njihov predak preselio u Senj, bilo službom, iz sigurnosnih razloga ili nekim drugim načinom. Inače među senjskim žiteljima toga doba Pavičić ne navodi prezime Krajač. Vjerojatno je da se obitelj toga prezimena dobrano uzdigla na senjskoj društvenoj ljestvici. Već početkom 19. stoljeća jedan od Krajača, Ivan (1812.-1881.) s bratom Rafaelom (1817.-1885.) i senjskim trgovcima Olivierijem, Bontićem i Cikotom osniva Senjsko brodarско društvo, koje je imalo 6 jedrenjaka i 2 parobroda male obalne plovidbe. Nakon likvidacije društva osniva konzorcij parobroda „Hrvat“, koji se 1879. pretvara u „Parobrodarstvo Ivan Krajač i dr.“ Jedan od njih, inače stric Ivana Krajača, Ladislav Krajač (1857.-1928.), bio je osnivač „Prvoga hrvatskog parobrodarskog društva“ u Senju, zastupnik u Hrvatskom saboru, konzul grčki i talijanski, gradonačelnik senjski i predsjednik „Jadranske plovidbe“.³

Jedan od Krajača, Vuk (1894.-1962.), istaknuti je publicist, službuje u Trgovačkoj komori u Zagrebu, u njezinu uredu u Sušaku, u Ministarstvu trgovine i industrije u Beogradu i Ministarstvu prometa u Beogradu. Nakon 2. svjetskog rata puno se angažira u izgradnji Senja te usput radi na osnivanju Gradskog muzeja u Senju.

Inače Krajačev otac Franjo bio je ugledan senjski trgovac i posjednik, a umro je g. 1922. Po svojoj majci rođenoj Vranycany–Dobrinović bio je u srodstvu s mnogim hrvatskim poznatim obiteljima.

Nakon završene niže gimnazije učenik Krajač odlazi u Zagreb, gdje završava više gimnazijske razrede i dvije godine pravnog fakulteta, a sljedeće dvije u Beču. Zatim je u Zagrebu promoviran na čast doktora pravnih znanosti i započinje praksu u Zagrebu, koju je puno kasnije završio u Karlovcu. No kako je godine 1907. postao u Jastrebarskom (onda se govorilo i pisalo Jaska) odvjetnik i javni bilježnik, a tu se bavio i političkom djelatnošću i Jaskanci ga drže svojim sugrađaninom i dijelom povijesti svoga grada.

Ne odoljevši zovu planine u senjskom zaleđu, kršnom Velebitu, što Senj uvede i u narodnu uzrečicu

Teško Senju što je na kamenu
i kamenu jer je Senj na njemu!

već kao gimnazijalac odlazi u velebitske predjele, čak i u zimskom razdoblju, što je tada, a donekle i danas, dosta neuobičajeno. Nakon mature uspinje se na Vezuv, a za vrijeme studija planinari po Medvednici i jastrebarsko–samoborskom gorju. Za boravka u Beču obilazi planine okolice Beča, između ostaloga i Hochschneeberg kod Puchberga.

Uz sve to svladava njemački, talijanski, francuski i engleski jezik, a sporazumijeva se i na ruskom. Želeći upotpuniti svoje znanje, obilazi velik dio zapadne Europe boraveći u Švicarskoj čak 9 mjeseci, a proputovao je i Balkan do Makedonije. Naravno da

Dr. Ivan Krajač, advokat i javni bilježnik u Jastrebarskom, izvanredni stručnjak za financijsko-ekonomske odnose Hrvatske i države SHS-a. Vizionarski predložio programe razvoja hrvatskog turizma, prometa i planinarstva, te ekonomskog razvitka Senja, Podgorja i Like. Snimak iz vremena oko g. 1930.

je pritom osobitim žarom prokrstaro mnoge planine južnoslavenskih naroda ostavivši o tome brojne zapise, sjećanja i prijedloge za unapređivanje planinarstva na svakoj planini na kojoj je bio.

Prošavši tako mnogo švicarske planine, talijanske Dolomite i balkanske od slovenskih do Kajmakčalana, ipak je najradije odlazio na Velebit, osobito sjeverni, istražujući ga u detalje. Pritom najčešće odlazi u Rožanske kukove i postaje njihov pravi otkrivač, a ponajviše je zaslužan za njihovu kasniju planinarsku valorizaciju.

U početku svojega planinarskog djelovanja opaža da, iako imamo planinarsku organizaciju, nema širine u njezinu djelovanju pa piše:

„ U to doba razvitka, koje sam pregleda radi okrstio prvim stepenom, pada planinarjenje po Sljemenu, zatim Jastrebarskoj Plješivici, a samo sporadično bivaju posjeti dru-

gih udaljenijih glavnih naših planina, premda su se i ti izleti većinom izvodili više iz botaničkih ili drugih prirodoslovnih interesa, nego li iz čistih planinarskih i estetskih pobuda. U to doba pada činjenica, da hrv. planinarstvo nije u domovini imalo ni jedne vlastite kolibe i jedva par markiranih putova.”

Dalje navodi Krajač u istom članku što je posljedica toga:

„Nijemci nam bez svake borbe otmilju i prekrštaju jedno od najljepših naših razgledišta: Učku.

Riječki talijanski klubovi na rođenom našem teritoriju sa talijanskim napisima markiraju putove, npr. od Medveđaka kod Liča prema Crikvenici, na Rišnjaku itd. Glavnu najljepšu, najraznoličniju i najveću našu planinu Velebit posjećuju neprekidno gotovo isključivo Mađari, Nijemci i Talijani, a mi najrjeđe i to samo sporadički.”

I nakon tih riječi kategorički zaključuje:

„Cijeli Velebit moramo u najkraće vrijeme učiniti definitivno hrvatskim.”⁴ I to kasnije puno puta ponavlja.

Iste godine, 1914., napominje da bi trebalo uzidati kolibu na sjevernom Velebitu „tamo ispod Zavižanske kose, gornjeg Zavižana ili Zavižanskog Pivčevca”, a drugu „na Dôcima, nešto podalje od pastirskih stanova i torova, blizu izdašnog vrela Marasova”. I proročki dodaje:

„S vremenom će se morati podići još jedna koliba u srednjem Velebitu, a zatim sve ove kolibe tako spojiti markiranim putovima, da se planinar može uspeti iz Senja, a sići sa Velebita tek kod Obrovca.”⁵

Trebalo je proći punih 55 godina da se ta Krajačeva ideja ostvari godine 1969. prema zamisli dra Željka Poljaka, a pod nazivom Velebitski planinarski put – ideja kojoj je Krajač preteča.

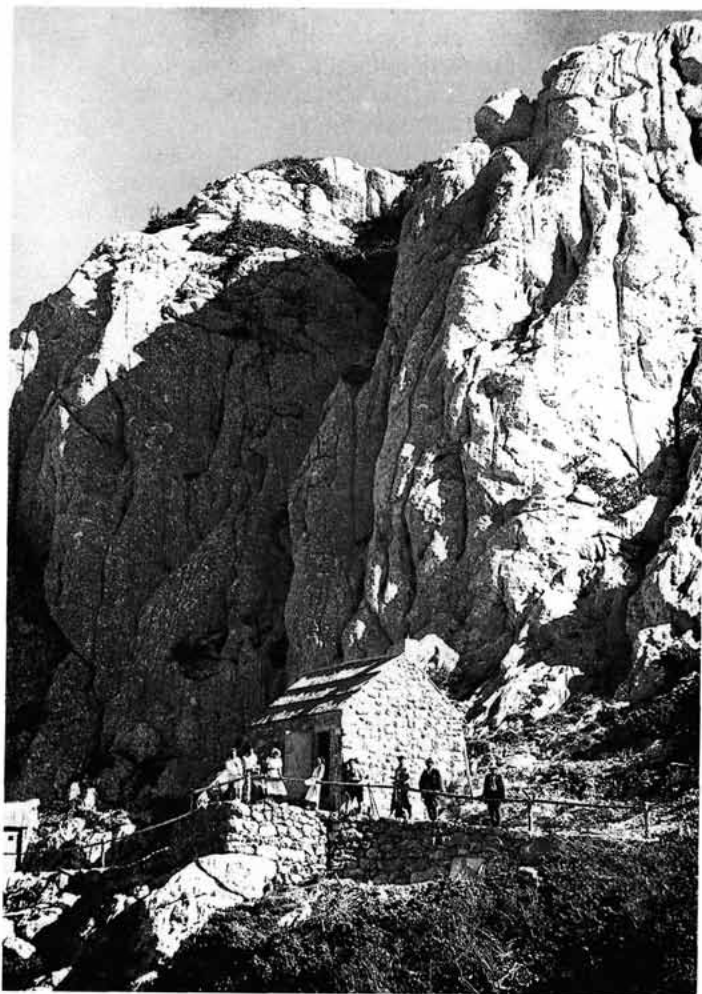
No, ne misli Krajač samo na Velebit. On već tada upozorava na potrebu planinarskih kuća „u blizini kapelskih Bijelih Stijena i Bjelolasice, nadalje na Rišnjaku, Kleku, Ivančici, ali važnost tih uređaba prema gorućem pitanju Velebita ide tek u drugi red.”

Zatim opet poziva „da u općoj strukturi kulture nalazimo i vlastito mjesto, samo ga moramo htjeti i znati ispuniti. Tako nećemo postati zrno bez zemlje, koje ima postati plijenom prvog grabilici koja ga uvreba.”

Vječno nemiran u istraživanju svih mogućnosti što ih treba svakom našem čovjeku pružati planinarstvo i naše planine, nije zadovoljan do tada postignutim u planinarstvu. On hvali činjenicu da su Hrvati već g. 1874. relativno rano prionuli uz organizirano planinarstvo i naše planine, ali napredak hrvatskog planinarstva vidi u odgoju planinarskog podmlatka od kojega će se razviti inteligencija, a to će pospješiti razvoj cjelokupnog planinarstva. On drži da u našu inteligenciju treba prodrijeti spoznaja o velikoj odgojnoj ulozi planinarstva i njegovoj važnosti za narodno zdravlje, kulturu i narodni život uopće. Daje mu strogo kulturno obilježje i intelektualistički pristup želeći da naše planinarstvo uzdigne na višu kulturnu razinu i da se i na taj način uključimo u kulture ostalih zapadnoeuropskih naroda.

Tome cilju teži cijelo njegovo djelovanje, temeljeno na neiscrpnom planinarskom istraživanju, pogotovo Velebita, obilježeno nevjerojatnom energijom, znanstvenom preciznošću i sposobnošću zapažanja, te na temelju toga napisanim zapisima, koji se u mnogim detaljima mogu ubrojiti u temelje našeg planinarstva.

*Rosijeva planinarska kuća
u Rožanskim kukovima na
sjevernom Velebitu, posjet
planinara Raba 13. VIII.
1932.*

Velika je zamašnost i širina Krajačevih zamisli. U prvom redu on želi dati planinarstvu općenarodnu crtu, predviđa ga kao dragovoljni pokret iz kojega će se izleći brojne koristi, a s kojim ćemo u okviru ostalog kulturnog razvitka stupiti na europsku razinu. Takve do tada nezamislive Krajačeve ideje sve su do danas skoro neostvarene stjecajem naših nesređenih političkih prilika.

U svojim brojnim predavanjima i tekstovima Krajač podsjeća na znamenitu kulturno-povijesnu činjenicu da u Hrvata početak planinarstva seže u 16. stoljeće, čemu je klasičan svjedok naš prvi roman Zoranićeve „Planine”, upravo u isto vrijeme kada se počelo pojavljivati svjesno planinarstvo u zapadnoj Europi. Taj se kontinuitet nastavlja u drugoj polovici 19. stoljeća, djelovanjem Vukotinovića i Torbara, slavni osnivača i bivših predsjednika Hrvatskoga planinarskog društva, osnovanog u Zagrebu godine 1871.

A to planinarstvo treba ljude, treba podlogu koja će ga nositi, koja će ga staviti uz bok ostalim europskim narodima te na taj način iznijeti pred svijet sve ono što im možemo pokazati, da bi se tako ostvarila korist za naš budući razvoj. Krajač je u prvom redu za povezivanje planinarske djelatnosti s turističkom privredom. On osjeća da je Velebit sa svojim ljepotama i raznolikostima prava turistička meka koju trebaju ljudi vidjeti, veseliti joj se, uživati u njoj i opet joj se vraćati. Ali u njegovu bogom danu položaju vidi atraktivno i prijeko potrebno povezivanje Velebita s privrednim razvojem mora i velebitskog zaleđa. Zato je za snažan razvoj jadranskog turizma i preko Velebita njegove povezanosti s unutrašnjosti u kojoj mu je glavna okosnica naš biser prirode Plitvička jezera. Ti ga turistički problemi toliko zaokupljaju da o njima piše nekoliko velikih radova u „Hrvatskom planinaru” i drugdje naglašavajući da je to najveći problem toga prostora.

Pritom naglašava da se ne promiče samo ljetni turizam, on želi da se turistički promet u našim krajevima odvija cijele godine pa propagira i predviđa i razvoj ski-turizma kojem neće manjkati prikladnih terena diljem naših planina, u prvom redu Velebita. A tu onda uklapa i alpinističku djelatnost kao jedan od oblika planinarstva koji upotpunjuje planinarsku djelatnost i svojom atraktivnošću privlači mnoge turiste. Sve to ima za cilj da se mladi ljudi odgoje u pravom športskom duhu, da se izdignu iznad obične svakodnevice na osobnu korist i na korist cijele zajednice.

Ali, Krajač za takve svoje snove i planove predviđa i brojna praktična rješenja koja će biti na trajnu korist cijelom narodu, otvoriti mu vrata cijeloga svijeta i uklopiti ga u razinu njegove civilizacije. On je za otvaranje brojnih cesta preko Velebita i uz njega. Oduševljen je time što se gradi cesta preko Dabara u Štirovaču, ali je zadovoljan i malim pomacima u tom smjeru. Tako na primjer divi se i veseli kada seljaci velebitskog Podgorja iz okolice Tribnja uz pomoć općine iz Novigrada s batovima u rukama i ponegdje miniranjem prave putove iz Kruščice u Ljubotić, Bristovac, Reljinovac i dalje u velebitske visine.

On je za izgradnju autoceste po velebitskim obroncima iznad mora, za izgradnju ceste iz Metka do Struga duge oko 13 km da bi se taj dio Velebita i njima bliži paklenički predjeli približili i turistima i običnim ljudima, za uređenje i izgradnju i drugih cesta, nad čim bi se današnji ekolozi zgrozili. Ali je Krajač u isti mah i zagovaratelj pošumljavanja, i to planskog pošumljavanja golih velebitskih predjela, jer drži da su velike i bogate šume važan činilac klimatskih odnosa cijeloga dinarskog gorskog sklopa, napose Velebita.

Sa žalošću Krajač konstatira da je to jedinstveno lijepo područje većim dijelom teško pristupačno većem broju ljudi, pa napominje da od Tribnja (tako se skupnim nazivom nazivaju predjeli Kruščice, Šibuljine i Mandaline ispod južnog Velebita) do Mandaline postoji samo goli pješački put, a od Mandaline do Karlobaga još godine 1930. nema ni običnog obalnog ni iznadobalnog puta, a kamoli ceste, što nam se danas čini nepojmljivo, ali nije čudno s obzirom na režime koji su vladali tim krajem.

Zato se time bavi i Glavna skupština HPD godine 1932. i u zapisniku njezinu kaže se:

„Na prijedlog dra Krajača uputilo je naše društvo ministarstvu građevina temeljito obrazloženu predstavku za izgradnju ceste uz more od Karlobaga do Tribnja, koja bi cesta bila ne samo važna za razvitak turizma u Velebitu i duž hrvatske obale, nego i kao spoj-

nice Hrvatske i Dalmacije preko Obrovca. Time je u toj stvari učinjen prvi korak, a učinilo ga je naše društvo.”⁶

I ta je cesta konačno izgrađena od godine 193.6-38., a tridesetak godina kasnije i asfaltirana ali je nažalost godine 1991. promet njom bio posve prekinut u okolnostima koje Krajač nije mogao ni u snu predvidjeti.

No zato on predviđa turističko povezivanje otoka Raba tijekom ljeta, a pogotovo tijekom zimskim mjeseci punih snijega, s velebitskim alanskim predjelima gdje se na Lubenovačkim i okolnim poljanama snijeg zadržava sve do svibnja i gdje se, tako kažu domaći žitelji, vjetar i ne osjeća. Zato je od Raba do tih velebitskih dijelova potrebno samo oko jedan i pol sata vožnje dijelom morem, dijelom cestom od Jablanca prema Alanu, uz uvjet da se cesta uvijek održava prohodnom od snježnih nanosa.

U svojoj viziji turističkoga velebitskog razvoja on unaprijed dijeli Velebit na sjeverno glavno i južno glavno turističko područje, a svako od njih na još manje predjele, odnosno područja, iznoseći za svako najvažnije značajke, što mu kao odličnom poznavatelju Velebita odlično uspijeva. I pritom ne može a da ne spomene veličajne vidike s velebitskih vrhova koji su kruna svakoga izleta i predah u visinama koji odnosi umor i vraća snagu. Pri tom mu je uvijek u mislima naš čovjek i njegova stoljetna sudbinska povezanost s planinama koja ga je odgojila stalnošću i tvrdoćom usprkos svemu, te kaže:

„Historijski je domaća planina dala, čini se, a svakako razvila podlogu: otvorenosti, radinosti, poštenju i strpljivosti hrvatskog narodnog karaktera; ali je ona iz hrvata odgojila, kako je historija do danas pokazala, jednog od prvih vojnika svijeta i po junaštvu i po izdržljivosti i po samostalnosti, pogotovo u obrani rođene grude, kako svjedoče borbe s Avarima, Mongolima, Francima, Mađarima, Mlečanima, te stoljetna borba s Turcima u kojima se tadanje središte Hrvata odrvalo (...) Tako je i historijski život Hrvata vezan o planinu. U ravnicama su Hrvati tijekom svog historijskog života često stradali od tuđe zavojevačke ili mirne invazije. U gorama je ostalo njihovo narodno biće, fizički i moralno, sačuvano. Tako su planine postale i u historijskom životu Hrvatima njihovo narodno sjemenište. U našim gorama, napose u Hercegovini, do dana je današnjeg naš najljepši i najjači, najustrajni i najmoralniji ljudski tip. Tamo je iz čakavske ikavštine izrađen naš najljepši i najdiferenciraniji štokavski ijekavski narodni govor, koji je pred više od tri i pol stoljeća već prihvatila hrvatska književnost u dalmatinskim gradovima kao književni jezik.”⁷

Na temelju svih tih činjenica što ih godinama iznalazi, raspoređuje, valorizira i iznosi za naše planine, posebice za Velebit, Krajač naglašava da je to „gorski sustav koji mi sami moramo znanstveno, alpinistički i turistički otvoriti posjetiteljima”. I on to neumorno radi, odlazi u Velebit, sam ili s drugima, u svako doba godine, u svako doba dana, sa skijama ili bez njih i sa svim pomagalicama koja mu omogućuju da na svakom mjestu zabilježi što više podataka, da ih zapiše i to objavi za one koji dolaze nakon njega.

Do njegovih dolazaka, koje s pravom možemo nazvati pravim istraživanjima, sve se ono mnoštvo kukova između Zavižana i Rajinaca s jedne strane te Lubenovca i Rožanskih livada s druge strane nazivalo Kukovi. Tek Krajačevim obilascima uneseno je u taj predjel više svjetla, on otkri do tada nepoznate ljepote, otvori ih za osobno i svako drugo istraživanje i opisa precizno u više navrata, kako je to samo Krajač mogao. I ras-

poredi ih u dvije srodne skupine. Onu sjeveroistočnu iznad Lomske doline, a koju od ostalog dijela odvajaju Lubenska vrata, i od tada joj se u literaturi ustalio naziv Hajdučki kukovi, i onu drugu zapadno od Lubenskih vrata s nazivom Rožanski kukovi.

Tu posljednju skupinu veličajnih kukova, koja se prostire upravo na smjeru Zavižan–Alan i koja je u to doba bila jako teško prohodna, Krajač je podijelio u dvije podskupine. Onaj njezin dio od Čepuraša do Gromovače nazvao je Gornji Rožanski kukovi, a onaj počevši s Pasarićevim Kukom pa do Crikvene zapadno i istočne nazvao je Donji Rožanski kukovi. Ta podjela u današnje doba nije toliko aktualna, jer sadašnji brzonogi planinari po dobroj Premužićevoj stazi prođu sve te Kukove a da ne osjećaju nikakvu razliku među njima. Međutim, Krajač je u njima opazio geomorfološke razlike kao i smjerove kojima se ti kukovi prostiru i zato ih je svrstao u dvije skupine.

A imao je što i dijeliti. Kako piše Pasarić⁸: „Na prostoru od kojih 18 kvadratnih kilometara stvorila je priroda jednu pojavu u carstvu krša, koja se rijetko gdje nalazi u takvom razvoju i u takvoj veličajnosti. Silni gorski grebani rastrganih i nazubljenih glavića, bezbroj strmoglavića niz koje ne može oko zapeti o kakvi grmić jer su gole i okomitih litica, duboke i vanredno široke ponikve ili vrtače gotovo okomitih strana, oštra i razlomljena sedla, tornjevi, samogradi, šiljci i kamini glavna su karakteristika Donjih ili Rožanskih kukova.”

U Rožanskim je kukovima Krajač obišao i pronašao desetke vrhova i vrtača između njih, od kojih su samo neki imali nazive. Istražujući i ispitujući brojne svoje pratioce iz ovih krajeva nikako nije uspio saznati iskonske im nazive, osim za nekoliko vrhova: Vratarski (koji u prvi mah naziva Vratački), pa zatim Crikvena, Lubenski ili Lubenovački kuk, te Varnjača, Hajdučka pećina itd., pa od početka dvadesetih godina počinje imenovanje neimenovanih Rožanskih vrhova po poznatim planinarima. Tako se rodiše nazivi Hirčev, Novotnjev, Poljakov i Rossijev kuk, a pritom se nitko nije sjetio da neki od tih vrhova nazove po dr. Krajaču. No, kako je Krajač puno istraživao jedan osamljeni vrh, koji je pomalo po strani Rožanskih vrhova, prvi se od poznatih planinara na njega popeo i na neki ga način držao „svojim”, pa se od 28. lipnja 1928. po njemu i zove. To mu priznaje i dr. Josip Poljak iste godine kada opisujući južnu skupinu Rožanskih kukova kaže: „Sa najvišim bezimenim vrhom oko 1690 m. I. po dru Krajaču određenom.”⁹ Eto, od dana prvog Krajačeva uspona na bezimeni vrh on se po njemu i zove i kao takav već ga spominje Poljak u prvom Velebitskom vodiču iz godine 1929.

A Krajač je na svaki vrh za koji je mislio da ga s obzirom na nedostatak bilo kakvog obilježja nitko još nije osvojio, postavio kamenik, kako on prevodi njemački izraz Steinmann, tj. kamenu piramidu kao znak nečijeg boravka. Drugdje na Velebitu takav se znak naziva humak ili humka jer se negdje pravio i od otkopanog busenja.

U vezi s Krajačevim kukom postoji i danas dilema treba li taj i onaj susjedni mu kuk zvati Krajačevi kukovi. No kako i sam Krajač taj drugi kuk koji se naginje nad Lubenovac naziva Lubenski ili Lubenovački, pošujmo onda to Krajačevo mišljenje. Ipak se planinarima i odgovarajućim stručnjacima može i danas postaviti pitanje: zašto još uvijek nije izmjerena prava visina Krajačeva kuka, jer je po Krajačevu mišljenju on trebao biti drugi po visini u sjevernom Velebitu, odmah iza Malog Rajinca.

Kako su imenovana dva bezimena vrha u obliku tornjeva, opisuje nam oduševljeno i kratko ing. A. Premužić o svom pohodu na Crikvine dana 25. travnja 1930. zajedno s Krajačem, kada su vezani užetom istraživali hrbat zapadne Crikvene i nadljudskim napo-

rima prelazili s kuka na kuk nalazeći se stalno u smrtnoj opasnosti želeći doseći krajnji zapadni rub Crikvene:

„Međutim je sunce sijalo i pozlačivalo tornjeve i kupole Crikvinâ. Na Varnjači se bjelilo stijenja takmilo s ljeskanjem snijega, a sa pogledala nad Puževom Dolinom naličio je Novotnijev kuk sijedom, ali plemenitom i krasnom starcu, umiljata i inteligentna pogleda; mramorna čela, baršunasta tena, nasmješljiva i prijazna lica.

– Odaberite si vrh! – ... predloži mi dr. Krajač. Pomislim na naš današnji zadatak, i da odbijem svaku pomisao, da možda držim, da poradi teška napredovanja po snijegu nećemo izvršiti nakanu do kraja, uperim prstom u najdeblji i najzapadniji vrh grebena Crikvenâ...

– Dobro, od danas neka se zove Premužičev Toranj! – protumači dr. Krajač – A sada potražimo drugi za dra Poljaka, pisca velebitskog „Vodiča“!...

S istog pogledala nad Puževom Dolinom padne nam pogled na bezimeni impozantni čunj povrh jezovitog ždrijela jame Varnjače između prve Varnjače glavice i tvrđavinih vrata u grebenu do nje.

– Poljakov Toranj! – okrsti dr. Krajač, a ja i Toma kliknusmo skinuvši kape tripud zaslužnom i neumornom istraživaču Velebita!”

Danas kada je već sigurno da se nekim velebitskim vrhovima ili manje poznatim predjelima neće nikad saznati pravi nazivi, vidimo da su se poznata planinarska imena potrudila da ne budu bezimena. Osobito Krajač, jer je on u Rožanskim kukovima proveo nebrojeno uspona i silazaka na dna brojnih vrtača, osobito Varnjače, pronalazeći unutar njih do tada nepoznate pećine, jame, vječni led i ostale zanimljivosti izbjegavajući nebrojene opasnosti da je to graničilo s fanatizmom.

No, nije se Krajač zadovoljavao samo golim istraživanjem. U svojim člancima on naširoko obrazlaže i postanak zatečenih naziva, osobito Varnjače, povezujući ih s najstarijim razdobljima povijesti ovih krajeva, dolaska Hrvata, oživljujući u nazivima tisućljetni boravak Hrvata u ovim predjelima. Pritom svoja razmatranja temelji na svom viđenju Zarasture, osnivača staroperzijske dualističke vjere, mazdaizma, po kojoj se u svijetu stalno odvija borba između boga svjetlosti i boga zla. To isto vidi i u životu i u planinama, gdje u svjetlosti vrhova vidi sunce i pobjede, a u tami dubokih provalija, pećina, vrtača i duliba stanište tame i zla. Moglo bi se posmisлити da je Krajač, često spominjući Zarasturu, bio već onda pristaša teorije o iranskom podrijetlu hrvatskog naroda.

U istraživanju Rožanskih kukova, a tu se odvijao veliki dio Krajačeve planinarske djelatnosti, o čemu svjedoče i brojni članci o tim predjelima, najčešće ga je pratio ing. Premužić i lugar Marko Vukelić, ali i njegova žena gđa Hela, inače izvrsna planinarka. S nevjerojatnom je upornošću slijedila korake svoga muža i u dubinu Varnjače i na druga opasna mjesta izlažući se golemim opasnostima kojima se ni danas ne bi htio izvrnuti najveći broj planinara.

Ali, potrebno je spomenuti da su ga često pratili i drugi suputnici iako je on često i sam obavljao svoja istraživanja i na najtežim rožanskim i ostalim stijenama. Red je da navedemo njihova imena, iako možda ni sam Krajač nije svakoga spomenuo u svojim člancima: Tomo Vukelić, Srećko i Šime Samardžija, Ivan i Josip Gržanić, Joso Sušić, I. Modrić, Kirin, Petar i Vinko Čuljat, Maćan Šegota, Kuzman Zupčić, Mile Sjauš i Bogdan Grbić.

Njegovi su ga prijatelji opravdano zvali Velebitski Columbo, jer mu je Velebit bio životna planinarska preokupacija. Osobito je pomno s ing. Premužićem izviđao buduću trasu visinskog uzdužnog turističkog puta kroz sjeverni i srednji Velebit, kasnije nazvanu Premužićeva staza. Često je s njim na Velebitu bio Josip Pasarić, dugogodišnji predsjednik HPD-a. S ostalim velikanima međuratnog planinarstva nije puno planinario, što možemo tumačiti na taj način da su oni dolazili na Velebit najčešće u ljetnim mjesecima, a Krajač je kao rođeni Senjanin često dolazio u svoj rodni grad i onda usput posjećivao Velebit. Kako je Premužiću Velebit zapravo bio radno mjesto, to su se češće susretali u predjelima koje su oba voljeli, a Pasarić je kao umirovljeni prosvjetni radnik koji put bio Krajačev suputnik.

Zanimljivo je da stari Gospićani spominju nepisani dogovor Krajača i njihova Ivana Gojtana o djelotvornostima na Velebitu. Kažu da su se oni sporazumjeli da Krajač djeluje na sjevernom Velebitu, a Gojtan na južnom. Ta tvrdnja i nije bez osnova s obzirom na ostvarenu gradnju velebitskih planinarskih objekata. Jedino je razlika u tome da je Krajač svoje pohode temeljito opisivao, a Gojtan nije.

Krajačevo druženje s poznatim velebitašima onoga doba Miroslavom Hircom, prof. Josipom Poljakom i dr. Radivojem Simonovićem nije bilo često, jer su ovi planinarili većinom ljeti i po nekoliko tjedana ostajali na Velebitu. To si Krajač nije mogao priuštiti uslijed svojih radnih i političkih obveza. Sa Simonovićem se godinama dopisivao, a Simonović mu je pred drugi svjetski rat poklonio kolekciju originalnih snimaka velebitskih motiva. Poljaku je Krajač predložio da napiše vodič po Velebitu, a dok je bio ministar, doznačena je HPD u Zagrebu pomoć od 25.000 d za tiskanje toga vodiča. Na Poljakovu želju Krajač je pregledao gotovi tekst, ponešto i popravio, za što mu Poljak izriče „zasebnu hvalu”.

Obilazeći mnoge planine, Krajač je uvidio da se bez planinarskih kuća, skloništa ili koliba ne može temeljito istraživati nijedna planina, ali se ni ostali planinari ne mogu dugo zadržati u planinama ako nemaju barem donekle pristojan smještaj. On često piše o toj temi navodeći da su naše planine većinom golemi planinski lanci na koje se uspinje s dosta napora, da je hod po njima naporan i dugotrajan i da su na našim planinama specifične klimatske prilike i da to sve ukazuje na veliku potrebu izgradnje planinarskih kuća.

Pritom posebno napominje da se pri gradnji uzme u obzir i estetsko stajalište i da se kuće prave na zgodnim mjestima, gdje će posjetilac uživati u širokim vidicima, ali da iz tih kuća može obići više vrhova. No te će kuće koji put poslužiti i za spas života prolaznika ili planinara, za lakši i bezbrižniji posjet planine i za što veći radijus obilaženja pojedinog predjela.

Na temelju takvih razmišljanja već je g. 1911. podignuta prva skromna kuća na Velebitu, koju podigoše braća Ivan, Delimir i Franjo Krajač te Konrad Nabršniig, svi iz Senja. O tome događaju godine 1912. „Vienac” piše ovako:

„PLANINARSKA KOLIBA U SENJSKOJ DULIBI. Gg. dr Ivan Krajač, kr. javni bilježnik u Jaski i član H.P.D., i Konrad Nabršniig iz Senja, sagradiše na privatnom u tu svrhu kupljenom zemljištu planinarsku kolibu na sjevero-zapadnoj strani Velebita, u t. zv. „Senjskoj dulibi”, na podnožju Jadićeve planine, nedaleko seoca Žukalj, i to na visini od po prilici 1100 m. Koliba je šest metara duga, 4 m široka i 2 m visoka. Izvana je posve gotova, a krov i iznutra će se sada urediti, kad je izdana definitivna građevna dozvola. Udaljena je od Vratničkog sedla po prilici 3 sata hoda svrhom Velebita ili 3 i pol sata

od Senjske Drage. Iz kolibe je lagan uspon na sve vrhove sjevernog Velebita. Vlasnik kolibe dr I. Krajač namjerava markirati sve glavnije putove sjevernog Velebita, koji vode do te kolibe. Time će sjeverni Velebit biti otvoren za hrvatsku turistiku, što je već krajnje vrijeme, napose vrlo zanimljiv prolaz od Vratnika do Krasna. Koliba imat će ovaj namještaj: štednjak, stol, klupe, ležaj za tri osobe. Ukoliko vlasnici ne budu sami upotrebljavali kolibu rado će dozvoliti uporabu članovima H.P.D. U današnjem broju donosimo dvije snimke ove kolibe, koja je sada jedino planinarsko sklonište na sjevernom Velebitu.¹⁰

Za ovu kolibu kaže A. Vlahović¹¹ da je izgrađena na „Rujicama“, da je uzidana od kamena troškom braće Krajač i Konrada Nabršnjiga, poznatih planinara i lovaca, te da nije ravna kućama u Alpama, ali da je za naše potrebe i prilike posvema dovoljna i stoga hvaljevrijedno djelo. Puno kasnije, g. 1980. A. Rukavina donosi podatak da je gradnja te kolibe stajala 2000 kruna i da se za njezine potrebe upotrebljava voda iz zaselka Jakovljevići, najvišeg zaselka na Velebitu.¹²

Nakon prvoga svjetskog rata Krajač već istražuje mjesto za planinarsku kuću u zavižanskim predjelima, tj. drugu na sjevernom Velebitu. Već g. 1922.¹³ spominje da je HPD zatražilo dozvolu od ministarstva šuma i ruda „da mu u kršu dozvoli gradnju planinarske kolibe, gdje se otvara prema zapadu i sjeverozapadu vrlo opširan pogled na more. Vidi se hrvatska obala od Senja do Rijeke, istarska obala sa Učkom i svi otoci do pred Zadar“. A to je upravo mjesto u blizini Zavižanske kose, nešto ispod 1600 m n/m.

Ubrzo Krajač proširuje svoju zamisao i piše:

„Da se potpuno otvori Sjeverni Velebit potrebna će biti i jedna i druga koliba, ali za početak i radi blizine mora i radi visine i radi pogleda i radi pristupačnosti i radi laganih zimskih uspona kada je pogled najčišći i najdalji, potrebno je da se prva gradi zavižanska koliba. Kao druga može se graditi rajinačka koliba vjerojatno na mjestu i u blizini gdje je nekada već stajala planinarska koliba za dobe apsolutizma, dakle početkom druge pole prošlog stoljeća, kada ju je tamo sagradila centralna bečka vlada ispod najvišeg vrha Sjevernog Velebita, a radi putnika-turista i šumara, javne sigurnosti i borbe protiv kriminala. Tek kad budu izgrađene obje, a zatim dva mala skloništa u pećini za nuždu, jedno u Rožanskim, a drugo u Hajdučkim Kukovima a oslonom na Mirovačku kolibu i prenočište u Strugama otvorit će Sjeverni Velebit svoje ljepote širokoj struji domaćih i stranih planinara.“¹⁴

U gornjem tekstu imamo zgodan povijesni podatak o rajinačkoj kolibi iz 19. stoljeća, a začudo nigdje se ne spominje toliko poznata Crikvina, i danas dobro vidljivi zidovi srednjovjekovne crkvice na Jezerima ispod Malog Rajinca što ju je, jedini od svih ondašnjih planinara, samo Ljudevit Rossi spomenuo i narisao u svom neobjavljenom djelu „Velebitom duž i poprijeko“.¹⁵ A da se vijest o gradnji planinarske kuće nakon g. 1922. razglasila, svjedoči i dr. M. Hirc, bilježeći riječi lugara Petra Čuljata iz Jablanca o predviđenoj lokaciji na Zavižanskoj kosi.¹⁶

Konačna odluka o lokaciji zavižanske kuće pada na Novu godinu 1927., dakle na dan kada se nitko živ ne usuđuje dolaziti u te krajeve, a i ne pamti se da je itko išao usred zime. Ipak su došli Ivan i Franjo Krajač, Konrad Nabršnjig, g. B.S. (Josip Brkić) iz Jastrebarskog, te poduzetnik gradnje buduće kuće Marko Vukelić i na vedrom danu na podnožju Vučjaka spoznali da su odatle najljepši vidici i da tu treba izgraditi kuću. Krajač to opisuje ovako:¹⁷

„Od sedla smo nastavili popinjati se vrhom u pravcu Vučjaka, koji se diže istočno nad sedlom. Tu smo stali i razmotrili situaciju u pogledu kolibe. Suglasno smo konstatovali da je odavle daleko najbolji i najopširniji pogled, jer se – stojeći leđima prema stijeni – na desnu ruku vidi more sa svim otocima, a na lijevu ruku Sjeverni Velebit napose susjedni Zavižanski vrhovi među njima Pivčevac i Gornji Zavižan, zatim Lubenska Vrata sa dijelom Hajdučkih Kukova te Gromovača. Po gotovo su gole stijene Kukova prekrivene snijegom i ledom pravile utisak veličajnog alpskog gorja.”

Kako se za tu kuću Krajač puno trudio i u doba kad je bio ministar (1925.-1927.) odobrio jedan dio sredstava iz državnog proračuna, kuća je iste godine bila napravljena i svečano otvorena 15. kolovoza 1927. uz nazočnost brojnih planinara iz cijele države kao i oko 200 žitelja podgorskih krajeva na čelu sa župnikom Franjom Ljubičićem iz Starigrada Jablaničkog koji je tom prilikom služio misu starohrvatskim jezikom i održao dirljiv govor.

Zgotovljena zgrada odmah je prozvana „Krajačeva kuća” u znak priznanja za dotadašnji Krajačev rad na popularizaciji Velebita i ostalih naših planina.¹⁸

Bila je to zidnica 8x6 m koja se sastojala od kuhinje sa štednjakom i sobe 5x5 m te tavanom i u nuždi je mogla primiti i do 50 ljudi na konak. Imala je cisternu od 2000 l vode. Troškovi su izgradnje iznosili 70.000 d, a pretpostavljalo se da će do konačnog uređenja stajati ukupno oko 90.000 d. Godine 1938. uz pomoć banske uprave od 5000 d kuća je proširena za jednu sobu, a zaslugom ing. Pleše izgrađena i veranda ispred kuće. Međutim, sve je uništeno u drugom svjetskom ratu.

Nakon rata podiže se i otvara 27. srpnja 1953. nova kuća. Ali je tada kuća nazvana po generalu i narodnom heroju Milanu Žeželju rođenom u okolici Donjeg Lapca, koji je prije rata bio žandar u Sv. Jurju. Kako je Žeželj tijekom rata dizao ustanak u svom zavičaju, postao član KPJ, general, narodni heroj i pobočnik predsjednika Tita, to su ovdašnji ulizice, a s čim se složio i Planinarski savez Hrvatske, odlučili da kuću prozovu po njemu što je uneseno i u zemljopisne karte onoga doba.¹⁹

Međutim, taj se naziv nije dugo zadržao i kuća je kasnije bilježena kao „Dom na Zavižanu”, ili točnije „Dom pod Vučjakom”. Danas je došlo vrijeme da se proširenoj jednokatnoj zgradi, u kojoj je i Meteorološka postaja, vrati staro Krajačevo ime i da se ono zadrži jer će se u dogledno vrijeme graditi uz postojeći i novi planinarski dom, što je već davna potreba, pa će se tako na dostojan način ovjekovječiti Krajačevo ime.

Boraveći često u Rožanskim kukovima te sudjelujući u trasiranju Premužičeve staze, uvidio je Krajač da je prijeko potrebno izgraditi sklonište u središtu Rožanskih kukova. To je i ostvareno, pa je 16. kolovoza 1930. otvoreno sklonište te odmah nazvano po poznatom i zaslužnom istraživaču Velebita Ljudevitu Rossiju. Dan ranije održana je (15. 8.) skromna svečanost u „Krajačevoj kući”, kojom je proslavljena njezina trogodišnjica.²⁰

U daljnjem nastojanju da HPD ima što više planinarskih kuća, odnosno skloništa, Krajač je kao predsjednik za HPD iznajmio kolibu u Prekrižju pod Plješivicom, zatim kolibu na Mirovu na Velikom Alanu i pribavio dopuštenje za uporabu kućice na Strugama iznad Jablanca.

U svojoj viziji niza velebitskih kuća on drži da treba izgraditi skloništa u blizini Šatorine i Dabrima, a zatim veliku pozornost posvećuje izgradnji planinarskog doma na Visočici, koji je nakon otvorenja 29. lipnja 1929. nazvan „Gojtanov dom” po poznatom

planinaru iz Gospića koji je uložio velik trud da se taj dom podigne. Samojoj proslavi prisustvuje i Krajač, što se vidi na snimci s te proslave. Vjerojatno se te proslave sjećao s nešto gorčine jer mu se tom prilikom dogodila mala neprilika. O toj zgodi u tom istom domu pričao je gospićkim planinarima godine 1967. sada već bivši političar Jakov Blažević. Otvaranje doma bio je za građane Gospića i Like, a i šire, izniman događaj. Naravno da je središnja osoba cijele proslave bio Ivan Gojtan, odvjetnik i javni bilježnik, predsjednik Podružnice HPD u Gospiću i nosilac izgradnje. Na jednom od snimaka nazočnih vide se Gojtan, Krajač i Andrija Artuković, tada odvjetnik u Gospiću.

Slijedeći svoju zamisao o planinarskim kućama, Krajač se upućuje i na južni Velebit, i tako 1. rujna 1930. traži pogodno mjesto za kolibu na Strugama iznad Metka. Zajedno s planinarima iz Gospića odlazi prema Dôcima, jer je već prije zamislio izgradnju kolibe uz stazu što od Buljme, a u sklopu Višerujne, oduševljava se vidicima s nje i odmah odabire mjesto za izgradnju skloništa na Tadinov glavici. O tom piše i crta skicu²¹ i već u svojoj viziji vidi zgodne prilaze toj kući, čak cestu s ličke strane, koja bi se na Dôce popela iz Metka, a nedaleko od kuće i pogodno mjesto za buduće garaže. Ta je Krajačeva ideja ostala neostvorena.

Krajač obilazi najviše velebitske vrhove i drži da bi u njihovoj blizini trebala biti izgrađena kakva planinarska kuća. Predlaže da to bude u blizini vrha visine 1710, koji je puno godina kasnije nazvan „Liburnijom” po planinarima iz Zadra.²² Budući da je imao sklonosti prema širokim vidicima, nije ga zadovoljavala lokacija na poznatom južnovelebitskom pašnjaku Bunovcu s odličnom izvorskom vodom gdje je početkom 20. stoljeća postojala drvena kućica (zapravo stočarski stan) lugara Deanovića. U toj je kućici tih godina noćivao Ljudevit Rossi, kako je on to izjavio u svom govoru pri otvorenju skloništa u Rožanskim kukovima g. 1930.

Iako ova Krajačeva ideja nikad nije ostvorena, ipak je ovaj kraj dobio svoju kuću. Izgradio ju je Gojtan godine 1937. ispod Solila nedaleko Bunovca kao polaznu točku za uspone na Sv. brdo i ostale najviše velebitske vrhove.

Za predjele južno od Sv. brda Krajač nije imao prijedloga, jer je tamo Gojtan g. 1925. otkupio od željezničkog poduzeća dvije kuće i poklonio ih HPD-u, a Podružnica HPD-a iz Gospića g. 1927. izgradila pod Sv. brdom na Dušicama zidanu prizemnicu za planinare i skijaše.

Ipak se Krajač složio s jednom iznimkom, naime da se planinarska kuća postavi i u dolini, zapravo na mjestu bez ikakvih vidika, a to bi bio planinarski dom u Velikoj Paklenici zbog njezinih specifičnih okolnosti.

Usporedo sa zamišljenim planinarskim kućama Krajač naveliko potiče uređenje planinarskih staza koje bi povezivale planinske predjele i olakšavale obilaženje planina i njihovih vrhova, što je osobito naglašavao za Velebit. Samo se može zamisliti koliko je napora, zajedno s ing. Premužićem, uložio trasirajući stazu od Oltara do Baških Oštarija (oko 60 km) s odvojcima do Šatorine, Štirovače i Kugine kuće u ukupnoj dužini od 80 km, osobito onoga dijela između Čepuraša i Gromovače. Taj posljednji oko 1,5 km dugi skoro neprohodni dio trebalo je izgraditi u živov stijeni, što je konačno ostvoreno 26. lipnja 1933., o čemu Direkcija šuma u Sušaku izvješćuje Kr. bansku upravu u Zagrebu koja je s 30.000 d pomogla dovršenje planinarskoga puta po Velebitu.²³

Krajačeva zamisao o važnosti planinarskih objekata ostvarivala se za njegova predsjednikovanja u HPD-u od g. 1921. do 1925., kad je morao napustiti tu dužnost jer je bio

imenovan ministrom trgovine i industrije, no broj je kuća i dalje rastao. Godine 1920. HPD je imao svega 2 objekta, godine 1923. već 7, godine 1931. bilo je 26 kuća, a g. 1932. ukupno 30, od toga 19 vlastitih i 11 unajmljenih. Za mnoge od njih Krajač je priskrbio sredstva iz državnih, ali i iz banovinskih i oblasnih izvora.

Često se Krajač spuštao i u podzemlje, ne samo velebitsko. Već je spomenuto njegovo istraživanje vrtače Varnjače, ali se mora navesti i prvi opis jame Vrtline (točnije jama uz Vrtlinu) u južnom Velebitu iznad Mandaline, gdje je s pravom znanstvenom preciznošću utvrdio mnoge njezine osobine, što je – uz precizan opis njezina položaja, nadmorske visine, dužine itd. – korisno njezinim kasnijim istraživačima. Istražuje Baraćeve špilje kod Rakovice, špilje na Plitvičkim jezerima, onu na Labudovcu, Kostelčevu, Šupljaru, Golubnjaču, špilju Vile Jezerkine, špilju u Vukušić Dragi kod Donje Klade i Zelenu na Golom otoku, te oduševljen piše o njima:

„Priroda je dala velike vječne svoje zakone, koji bez obzira na vrijeme kroz milijune godina trajno djeluju. Po njima su se kapljice stvarateljice kretale podzemljem stotinama tisuća godina. Svaka nosi u sebi svoj materijalni dio: malo vapna, koje je umirući kao kaplja ostavila na svom podzemnom putu u kršu. I iz ove suradnje nastadoše gotove umjetnine, koje su i u kamenu oblikovale forme, što ih je priroda zamislila i koje evolucijom u svom životu ostvaruje. I nehotice spilja postaje hramom i čovječja misao i osjećanje iz kamenog, iz zemaljskog diže se u visine.“²⁴

Oduševljava ga draga Zavratnica kod Jablanca. Predviđa da bi u budućnosti, i to skoro, trebala imati uređene staze s odmorištima i vidikovcima, zatim hotel za koji drži da ne bi bio konkurencija onima u Jablancu, te da bi tako uređena imala veći turističkih promet nego do tada.

Krajač je bio poznat predavač o temama iz planinarstva i turizma. Neka su njegova predavanja prenesena u nekoliko novina ili časopisa istodobno. A u njih je unosio sve svoje zamisli, povezujući planinarstvo s alpinizmom, a zatim to sve skupa s turizmom, koji može našem čovjeku donositi lijepu korist u budućnosti.

Ali se osvrće i na predavanja drugih, posebno na predavanje gđe Mire Marko-Debelakove i na alpinističko djelovanje dr. Henrika Tume, pa i na svoje brojne uspone u našim i europskim planinama.

Svoja alpinistička iskustva sažima u pravilo koje se ne smije prekršiti:

„U stijenu se ne smije ići bez sigurnosti i potpunog poznavanja tehnike penjanja i osiguranja ne samo u teoriji nego već prethodno i u praksi. Uopće ništa i ni u jednom času ništa ne smije zavisiti od slučaja i samo od instinkta; sve mora biti predviđeno.“²⁵

Prolazeći planinama, osobito Velebitom, Krajač opaža brojne neistražene zanimljivosti. Uvijek nastoji intelektualističkom istančanošću iznijeti o njima svoje mišljenje i pronaći praktična rješenja. Upušta se u rasprave o najvišem velebitskom vrhu i iznosi kako je već prije tih rasprava opazio da visina Babina vrha nije dobro izmjerena, tj. da bi prema toj visini od 1798 m on bio viši od Vaganskog vrha. Njegova sumnja, ali i drugih zainteresiranih, vjerojatno je bila razlog da je Babinu vrhu visina smanjena za 57 m i onda više nije bilo spora o najvišem velebitskom visu. Usput se može napomenuti da je gospički planinar Ivan Gojtan do kraja života žalio što je tako smanjena velebitska visina. No i on i Krajač od tada drže Vaganski vrh najvišim velebitskim vrhom, a rasprava o trolistu susjednih vrhova dokrajčena je godine 1972. imenovanjem obližnjega trećeg vrha bez imena visine 1712 m po Petru Zoraniću.²⁶

Krajača zanima postanak Velebita, zatim postanak naziva Sv. brdo, a ta tajna ni do danas nije odgonetnuta. Osvrće se i na mirila, jedinstvenu pojavu obilježavanja mjesta na koje Podgorci pri snašanju umrlih u planini postavljaju mrtvace dok se nosači odmaraju, a pod njih podmetnute kamene ploče onda zovu mirila.²⁷ Ne može Krajač a da ne spomene Petra Zoranića i njegovo djelo „Planine” kao preteču našega planinarstva te borca za narodni jezik i samobitnost, te piše:

„Karakteristično je, da prvi hrvatski poznati, čini se, praktični planinar, a svakako oduševljeni ljubitelj planin, već godine 1536., dakle gotovo pred četiristotine godina traži u planinama duševnu ravnotežu, koju mu je život u ravnici poremetio, i tamo na visini u osami, svojoj duši, suncu i bogu bliže, u planinama od narodnih vila prima nadahnuće i – jošte nakon stoljeća ispravnu – vidovitost suda za ocjenu narodne ispravnosti svojih sunarodnjaka.”²⁸

Boraveći u Beogradu od g. 1925.-1927. u svojstvu ministra trgovine i industrije, Krajač je u svojem resoru imao zamašne planove u razvoju našeg turizma, jer je u njemu vidio jedan od izvora narodnog blagostanja. Pritom je predlagao proračune u većim iznosima, no vlada mu ih je odobravalu u minimalnim svotama i od njegovih se planova malo tog ostvarivalo.

No koliko je god mogao, potpomagao je državnim sredstvima one djelatnosti za koje je bio živo zainteresiran. Uz njegovo zalaganje nicali su pojedini planinarski objekti u okviru HPD-a, a njegova je zamisao da se treba obraćati obalnim i banovinskim strukturama, što je ponekad i uspijevalo. Osobno je kao ministar g. 1926. isposlovao 25.000 d za tiskanje Planinarskog vodiča po Velebitu koji je napisao dr. Josip Poljak.

Svoj jednoipol godišnji boravak u Beogradu iskoristio je za obilazak nekih srbijanskih i makedonskih planina pa je obišao Rtanj, Midžor, Kajmakčalan, Šar planinu i makedonska jezera i sve to, po običaju, opširno opisao u HP dajući kao i uvijek svoje prijedloge za unapređivanje tih krajeva. Iz tih se zapisa vidi da je pri svojim obilascima imao na terenu sitnu potporu organa državne uprave, što je i red kad se radi o ministru.

Može se pretpostaviti da je Krajač imao udjela i u snimanju prvog i do sada najcjelovitijeg filma o Velebitu. Bilo je to g. 1932., kad je Škola narodnog zdravlja iz Zagreba poslala svoje stručnjake da u Lici i Hrvatskom primorju snime filmove o opskrbi vodom u krškim krajevima i o suzbijanju malarije u tim predjelima. Vjerojatno nagovoren od Krajača, jedan se dio članova filmske ekspedicije odvojio da snimi turističke i etnografske zanimljivosti, a i karakteristične krške pojave vezane uz spomenuti stručni higijensko-prosvjetni film. A kad su zašli u velebitske ljepote, nisu se mogli odvojiti od njih i za 14 dana rada snimili su film o Velebitu. Kako je film snimio ing. Gerasimov, u to doba filmski snimatelj Škole narodnog zdravlja iz Zagreba, drži se i danas da je njegovo djelo. A tko im je u Rožanskim kukovima bio vodič, nego osobno sam Krajač!

Može se pretpostaviti da se uz snimanje filma rodila i zamisao o gradnji domova na Ograđenici i na Bačić kosi, koji su zbilja i izgrađeni sredstvima Škole narodnog zdravlja iz Zagreba i otvoreni g. 1935. za boravak i oporavak hrvatske djece na svježem zraku. S obzirom na Krajačevu sklonost izgradnji planinarskih kuća, možemo mu slobodno pripisati i zamisao o gradnji ovih domova izrečenu u povodu snimanja filma, a što je već prije bila njegova želja upravo za ove dvije lokacije.²⁹

Pišući svoje brojne članke, Krajač je upotrebljavao različitu literaturu i tu susretao nazivlje koje se nije slagalo s njegovim mišljenjima. Napose je bio kritičan prema na-

zivilju kojim se služio srbijanski geograf Jovan Cvijić, koji je između ostaloga rabio izraz karst za naš krš. Krajač je opazio da se Cvijić služio njemačkom literaturom i tako nametao našoj javnosti strane izraze. Krajač je bio odlučno protiv toga i gdje je god mogao nastojao je pronaći naše narodne izraze, iskorišćujući golemu širinu našega narodnog jezičnog izraza.

Zanimljivo je da Krajač rijetko u svojim člancima spominje velebitsku cvjetanu i životinjski svijet; također ni na drugim planinama. Kao da je ostavio to područje drugima. On je bio očaran bjelinom i nebotičnošću planinskih vrhova i opčinjen tajnama što ih skrivaju planinske vrtače i špilje. Tu je bila skrivena njegova vjera u planine, u njihovu čarobnu moć; osobito u Rožanskim kukovima:

„Tu je živi trijumf visokih kamenih glavica najraznovrsnijih oblika Hrvatskog Krša na Velebitu složen kao u kakvom prirodnom muzeju.

Izmjenjuju se u vječnoj antitezi: karakteristični kameni kukovi s dubokim kamenim vrtačama, glatke stijene s provalijama, tornjevi s ponorima, grebeni sa sniježnicama, kameni tulci sa spiljama, stijene lomivrate sa sitnim pitomim zelenim dolcima. Isprugano i izrezano kamenje, u koje je Priroda kroz milijune godina rezala svoje vječne ornamente i reliefe, izmjenjuje se živom zelenom vitom jelom i smrčem, a plazava klekovina penje se strmim liticama do tjemena tvrde stijene, koju sunce ljubi, a gromovi oru. (...)

Nepristupačni, nepoznati, osamljeni, neosjetljivi, gordi vječni posrednici između zapadnog mora i istočne zemlje, između dubina i sunca, općeci sa vijorima, sa urnebesom gromova, sa divljim bijesom elemenata i sve oživljujućom moću jarkog sunca – stoje nepomični milijunima godina vječnog stvaranja.

Sada se probijaju do njih ljudi, koji ih zovu svojom domajom, po njihovim hrtovima vijugaju se gorske staze, a kada se bude po njihovu golom kamenom čelu točilo srebro mjeseca, sjedit će na njem gdjekad čovjek uživajući u harmoniji pučine, svemira i zemlje.”³⁰

Ipak se jednom usputno upustio i u traženje runolista. I našli su ga dr. Hild i Krajač 9. kolovoza 1922. na zapadnoj strani Zavižanske kose. Po Krajačevu mišljenju to bi bio prvi zapisani nalaz runolista na sjevernom Velebitu, iako su Senjani i botaničari tvrdili da su ga već prije našli i spominju dr. N. Veljačića iz Crikvenice kao njegova nalaznika. Svoje obilaskе planina, i stranih i naših, Krajač je redovito opisivao i tako nam kao zanimljivo štivo ostavio opise mnogih planina. Bogatim riječnikom, širokom općom kulturom, odličnim zapažanjem usputnih detalja i tečnim stilom on nam je iznio sve što se može izreći o planinama kojima je prolazio. Iznosio je usput i vlastite nazore i poglede na planinarstvo i njegov eventualni budući razvoj, ali i obilje želja za njegovom promicanje. Njegovi su opisi i odlična podloga za istraživače koji će prolaziti njegovim stopama. Jer bio je uistinu pravi planinarski ideolog i vizionar.

Njegov planinarski prvijenac „Ojstrica” objavljen je u ilustriranom „Viencu” g. 1913. br. 12, u njegovu dodatnom dijelu zvanom „Planinarski Vjesnik”, koji je od g. 1910. do 1913. bio zamjena za „Hrvatski planinar”. Zatim slijede brojni članci u „Hrvatskom planinaru”, „Svijetu”, „Obzoru”, „Hrvatu”, „Jutarnjem listu”, „Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena”, „Ličkom kalendaru”, „Našoj slozi”, „Novostima”, a za vrijeme drugog svjetskog rata piše u „Spremnosti”, ali to već nije planinarska tematika.

Kao istaknuti planinar Krajač je izabran za predsjednika HPD-a i tu dužnost obavlja od g. 1921. do 1925., a tada je napušta jer je imenovan ministrom. Začasnim članom HPD-a proglašen je 25. studenoga 1927.

Na planinarstvo je gledao kao na pokret koji je nikao na vlastitom narodnom tlu i koji treba u prvom redu podržavati inteligencija da bi se i na taj način cijeli narod što više vezao uz rodnu grudu i njezine prirodne ljepote. Kao i u drugih europskih naroda, i naš je planinarski pokret nikao, osnovan i razvija se iz kulturne potrebe i vlastite socijalne snage te privatne inicijative.³¹ Uvjeren je i čvrsto brani stajalište da planinarska organizacija mora u društvu imati neovisan položaj i samostalno se razvijati, a da je središnje državne vlasti iz ministarstva trgovine, šuma i ruda, prometa, građevina, socijalne politike i narodnog zdravlje, unutrašnjih poslova, novčarstva, gospodarstva i vojske moraju potpomagati stvarajući sredstva i razvijajući sve preduvjete za procvat planinarstva, a time i turizma.

I pritom ne zaboravlja Zoranićeve misli, tri velike istine koje izviru iz njegova djela „Planine”, a kojima se Krajač rukovodi cijeloga života.

„Prva je, koja iz čitavog djela prosijava, a to jest: da samo kulturno hodanje po planinama vodi cilju, t.j. ono, gdje ne rade samo noge, nego um i srce i duh, koji se narodno, estetski i etički podižu i jačaju. Druga sadrži stvarni program hrvatskoga planinarstva, a taj jest: konkretni pravac predobivanja našeg tla planinarstvu leži za nas u pravcu Velebita i preko njega u pravcu Dinare. Treća je istina Zoranićevo kulturno naziranje uopće i o položaju naše civilizacije. On našu kulturu vuče od starih sredozemnih kultura, te svijesno nadovezuje na njih, ali je prožet duhom potpune samostalnosti u vlastitom narodnom jeziku.”³² Na temelju Zoranićevih, a i svojih životnih opredjeljenja Krajač i opet ponavlja svoju davno izrečenu misao: „Cijeli Velebit moramo učiniti definitivno u kulturnom pravcu hrvatskim.” Toga se načela držao i živio za njega sve do smrti.

Kad je Krajač prestao biti ministar g. 1927., kao iskusnom stručnjaku povjereno mu je vodstvo odsjeka za turizam jadranskoga područja pri zagrebačkoj oblasti. On teoretski razrađuje svoju novu djelatnost s glavnim smjernicama kojima povezuje jadransko područje s njegovim zaleđem, s osobitim osvrtom na prometne veze cjelokupnoga toga prostora, preporučujući brojne brodarske, autobusne i željezničke veze mora s našom unutrašnjosti.

Na osnovu svojih spoznaja o potrebi čuvanja naših djevičanskih predjela on kao narodni zastupnik predlaže da se financijskim zakonom za godinu 1928/29. donese odredba o našim nacionalnim parkovima i svrstava ih ovim redom: Plitvička jezera, Štirovača, Velika Paklenica i Biješe Stijene. Taj je prijedlog prihvaćen i ozakonjen u ondašnjoj Skupštini.³³

U nastojanju da turiste s obala sjevernog Jadrana privuče i u nepoznatu im ali lijepu unutrašnjost piše vodič „Planinarski putovi”, koji mu g. 1920. tiska HPD, a u kojem su opisi Senjske Drage, Senjskog bila i sjevernog Velebita. Oduševljen izdanim Poljakovim „Planinarskim vodičem po Velebitu” g. 1929., on sprema „Vodič po Hrvatskom Primorju i susjednim planinama Gorskog Kotara i Velike Kapele”. Međutim, nije poznato da je taj Vodič tiskan.³⁴

Za sve vrijeme svojega planinarskog djelovanja Krajač je ustrajno isticao samostalnost našeg planinarskog pokreta, kao i svakog drugog nacionalnog pokreta u svrhu njihova što uspješnijeg djelovanja. Na temelju sličnih takvih želja predstavnika ostalih

planinarskih društava ondašnje državne zajednice sastali su se u lipnju g. 1925. njihovi delegati pa je tom prilikom zaključeno da se u rujnu svake godine održi planinarski dan.

U prigodi takvog dana na Plitvičkim jezerima osnovan je 6. rujna 1925. Savez planinarskih društava u kraljevini SHS. Zbog spriječenosti Krajač nije sudjelovao u radu, a nepotpisani izvjestilac u HP dosta šturo piše o tome kao da je slutio da od toga Saveza neće biti nikakve koristi za naše planinarstvo.³⁵

Uskoro zatim od 12. do 14. rujna iste godine osnovan je Savez slavenskih turističkih društava, čiji je također Krajač bio pobornik, ali bez kasnijeg utjecaja na naše planinarstvo.³⁶

Već je spomenuto da je Krajač napustio dužnost predsjednika HPD g. 1925., ali je i dalje ostao član najužeg hrvatskog planinarskog rukovodstva. I sve to vrijeme ustrajno je planinario i pisao. Ali je onda došla prijelomna godina 1933. i godišnja skupština HPD-a. Veći dio članova skupštine na čelu s dr. Prebegom opredijelio se za mlađe, kako se to inače često događa, iznoseći ozbiljne primjedbe na dosadašnji rad planinarske organizacije. I na temelju glasanja preuzeli su vodstvo HPD-a mladi, a bilo je među njima dosta onih s desničarskim političkim stremljenjima.

Umjesto Pasarića predsjednik postaje dr. Ante Cividini, poznati prosvjetni radnik, koji je bio samo 4 godine mlađi od Krajača, ali 21 godinu od Pasarića. Perovođa glavne skupštine Stjepan Urban piše u zapisniku: „Prvi je dio tekao u živom i oštrom raspravljanju, stoga je i bio pun napetosti i izvjesnog iščekivanja (izjaveštaj tajnika o poslovanju), dok je drugi dio tekao u pravom zanosu, odahnuću i smirenju (biranje novog upravnog odbora).³⁷

Krajač ispada iz uprave HPD-a i više se ne javlja u HP. Jedino g. 1937. drži Pasariću posmrtni govor i posvećuje se svom zvanju, novčarskoj i trgovinskoj politici, narodnom pomorstvu, etnografiji, starohrvatskoj prosvjeti itd.

Ipak ne može zaboraviti svoj Senj. Često je u njemu, održava svoju kuću punu vriednih uspomena. I piše godine 1940. članak od oko 5500 riječi (oko 20 kartica) pod naslovom „Senj, zaleđe i otočje“, a podnaslov je članka „Definitivna organizacija: Modruš-Lika-Primorje po zakonima tla, geografskoj pripadnosti i prirodnoj prometnoj gravitaciji“. Uz članak je i skica senjskih i širih predjela, a sve je skupa pokušaj da se Senju barem teoretski vrati ona uloga koju je imao prije otvaranja riječke željezničke pruge s nastojanjem da se s ostalim našim krajevima poveže dobrim cestama, dobrom obalnom plovidbom ali i željezničkom prugom (što je planirao i Josip Kajetan Knežić 100 godina prije) i na taj način vrati Senju nekadašnju ulogu i stari sjaj.³⁸

Istu tematiku obrađuje u članku „Važnost Senja kao privrednog središta Hrvatskog primorja i zaleđa“ i tiska je u vlastitoj nakladi i to u posebnoj brošuri godine 1943.

Za vrijeme drugoga svjetskog rata Krajač se javlja, koliko je poznato, s 10 članaka u „Spremnosti“ g. 1944. kojima nastoji Hrvatsku što više približiti Europi i ponajviše Njemačkoj, jer opaža da je u stalnoj opasnosti s Apeninskog poluotoka i iz dubine Balkanskog. Kao da je predvidio današnje naše vrijeme.

Krajač je bio političar, i to istaknuti pristaša Hrvatske seljačke stranke na čelu sa Stjepanom Radićem i kasnije dr. Vlatkom Mačekom. Kad je Radić g. 1925. postigao sporazum s Nikolom Pašićem, predsjednikom tadašnje jugoslavenske vlade i prvim čovjekom veoma utjecajne Radikalne stranke, Krajač je kao istaknuti pravnik, ali i gospodarski stručnjak i promicatelj naših prirodnih bogatstva i turističkog razvoja, postao

18. srpnja 1925. ministar trgovine i industrije u Pašićevoj vladi i još dva puta u vladi Nikole Uzunovića, jer su se tih godina vlade mijenjale često. Iz toga doba potječe i Krajačeva karikatura, njegova karakteristična izgleda, na kojoj su još predsjednik vlade Uzunović i ministri Šuperina, Trifunović i Ninčić.³⁹

Kako je već spomenuto, njegovi zamašni planovi i predviđeni proračuni njegova ministarstva nisu usvajani nego tek u minimalnim iznosima. Nakon pada druge Uzunovićeve vlade Krajač od 1. veljače 1927. više nije ministar.

Još je i danas tajna gdje je Krajač završio život. Zna se da je uoči dolaska Jugoslavenske komunističke armije otišao iz Zagreba i od tada mu se gubi svaki trag. Tako je bilo i s tisućama drugih naših ljudi. Krajač je tada imao 68 godina i vjerojatno je sobom ponio nešto od svojih dragocjenosti. Možda je zbog njih izgubio glavu.

Međutim, novoustoličena vlast misli da se on negdje krije. I on i mnogi drugi. U Zagrebu se osniva Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača. Ta Komisija putem svoje Anketne komisije za utvrđivanje zločina kulturnom suradnjom s neprijateljem izrađuje dosjee hrvatskih intelektualaca, čime zapravo počinje njihova najveće drama u hrvatskoj povijesti, najveća zato jer su mnogi likvidirani nekakvim presudama vojnih ili sličnih sudova, a mnogi nestali bez traga.

U tim dosjeima Krajač zauzima istaknuto mjesto, jer je on bio čak bivši ministar stare Jugoslavije te državni vijećnik u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Anketna komisija kojoj je na čelu bio član ZAVNOH-a dr. Ferdo Čulinović, a kao referenti dr. Josip Krmpotić i dr. Marijan Hlača, podnosi Izvješće o radu komisije Predsjedništvu Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača br. 18/45 od 16. lipnja 1945. u kojem kaže da je cilj Komisije: „pronaći i utvrditi kao zločince one, koji su svoje umne sposobnosti dali u službu neprijatelju i time su najbolje poslužili u porobljavanju, razjedinjavanju našega naroda; koji su intelektualni začetnici zločina, koji su drugi kasnije provodili”.

U tom je Izvješću pod brojem 1. dr. Ivan Krajač, bivši državni vijećnik i publicist, pod brojem 8. dr. Dragutin Šafar, bivši povjerenik Odvjetničke komore u Zagrebu, (graditelj hotela „Velebno” g. 1940.) a pod br. 9. dr. Vinko Krišković, sveučilišni profesor (rodom iz Senja).⁴⁰

Za Krajača se tvrdi da je svojim člancima u „Spremnosti” g. 1944. (ukupno 10 članaka) „stvarao nepremostivi jaz između Hrvata i Srba”, da je „radi prividne serioznosti i uvjerljivosti svojih tvrdnji svjesno izopačio geografske, geopolitičke i rasno-nacionalne teorije: te da je tvrdio da je Sandžak hrvatski” itd. Sve je to protiv Krajača napisano 9. lipnja 1945., a na daljnji posupak proslijeđeno Ozni, tužilaštvu i vojnom sudu 14. lipnja 1945: vjerojatno je tada Krajač već bio mrtav.

Može se slutiti da tajnu o njegovoj smrti čuva njegova žena gđa Hela. Iako je već davno premašila devedesetu godinu života, ona čuva svoje zapise i za života ih ne želi povjeriti nikome! Ogorčena na režim koji joj je presjekao redoviti tijek života i usput uništio kuću u Senju punu različitih vrijednih predmeta, nepovjerljiva je prema svakome i čvrsto ustraje u svom stavu.

Okvalificiran kao ratni zločinac, Krajač se nakon rata u planinarskim redovima službeno vrlo rijetko spominjao. Tako se dogodilo da nije uvršten ni u Pregled sadržaja 1898.-1958. „Hrvatskog planinara” i „Naših planina” objavljen u „Našim planinama”, u broju 1-2, godine 1959. Naime, redakcijski je odbor „Naših planina” donio odluku „da se

iz ovog pregleda izostave ratni brojevi „Hrvatskog planinara” (1941.-1944.) koji sadrže 90 članaka. Osim toga iz predratnih je godišta eliminirano 12 autora (s 18 članaka), koji su se kompromitirali ili bili osuđeni od Narodnih sudova”. Naravno da je Krajač bio među prvima koji su se „kompromitirali”, a za stanje duha u toj godini zgodno je napomenuti da je uredniku NP dru Željku Polaku prigovoreno što je uopće donio bilješku o toj odluci Redakcijskog odbora.⁴¹

Ipak u knjizi „Hrvatsko planinarstvo”, koju su napisali g. 1975. Željko Poljak i Vladimir Blašković zajedno sa suradnicima, Blašković piše o Krajaču sljedeći odlomak: „Godine 1921. ulazu u odbor (misli se na HPD, opaska pisca) mladi oduševljeni planinari i udaraju temelje za preporod društva u duhu modernoga alpinizma. Na čelo društva dolazi kao predsjednik iskusni planinar i vješt pisac dr. Ivan Krajač, koji je svoju planinarsku ideologiju razvio u sjajnom predavanju o „alpinizmu” na planinarskoj izložbi god. 1922. Njegova je desna ruka agilni tajnik dr. Z. Prebeg, vrstan organizator i pokretač novih osnova i pothvata. Prvi se uspjeh novog odbora vidio na planinarskoj izložbi u početku g. 1922., koja je bila cijelo vrijeme dobro posjećivana i stekla malone jednostrušno priznanje i hvalu publike i kritike”.

Također u istu knjigu, u poglavlje Biografski leksikon hrvatskih planinara, uvršten je i Krajač, ali ipak s jednom tehničkom ili taktičkom greškom. Naime, kao godina smrti piše: 1943? Vjerojatno su pisci mislili da je godinu 1945. nezgodno spominjati. Možda je pisce zaveo i nedokazani podatak da je Krajač godine 1943. jednostavno nestao iz Zagreba i otišao u Švicarsku i da se od tada ne zna ništa o njemu. To tek treba ispitati i dokazati, kao i cjelokupni misterij oko njegove smrti.

Sagledavajući u cjelini Krajačevo planinarsko djelovanje te njegov politički i društveni rad za naše sveopće dobro, treba mladi naraštaj podsjetiti na njegovo djelo. Grad Senj to počinje ovim opisom njegova planinarskog djelovanja, a trebalo bi se i u Senju znati gdje se rodio. S druge strane dužnost je hrvatskih planinara da se Krajaču oduže s nekoliko obilježja: 1. postavljanjem spomen ploče na kući u Rujicama s koje će se moći pročitati tko je, kada i zašto gradio tu kuću; 2. da se trajno obilježi i premjeri Krajačev kuk; 3. da se kuća pod Vučjakom u zavižanskim predjelima opet nazove Planinarski dom dra Ivana Krajača; 4. da se ustanovi planinarska prohodnica (planinarski put) s nazivom Put ili prohodnica hrvatskih planinarskih velikana koja bi označenim stazama duž cijelog Velebita povezala vrhove i druge lokalitete već nazvane po poznatim planinarskim imenima; 5. da se barem godine 1998. ili možda prije, u povodu 100 godina izlaženja „Hrvatskog planinara”, tiska knjiga Krajačevih članaka s planinarskim sadržajem i prijedlozima.

Jer Krajač nije bio samo planinarski velikan, on pripada u plejadu hrvatskih velikana uopće. A kako mu je cijeli život, u cijelom njegovu djelovanju, uvijek bila na prvom mjestu domovina Hrvatska te Velebit i Senj, Krajač to i zaslužuje.

DIE ALPINISTISCHE TÄTIGKEIT VON Dr. IVAN KRAJAČ

Zusammenfassung

In diesem Artikel wird die alpinistische Tätigkeit von Dr. Ivan Krajač, dem Politiker und Alpinisten, alpinistischen Ideologen und Visionär, dargestellt.

Als geborener Senjer und Nachkomme der bekannten Familie, wächst Dr. Ivan Krajač am Fuße des riesigen Velebits. Schon in jungen Tagen saugt er seine Schönheiten ein, sowie auch alle Herausforderungen, die ihm dieses heimißvolle Gebirge geboten hat.

Bald nach der Vollendung der Studien wendet er sich der öffentlichen Tätigkeit, und befaßt sich besonders mit wirtschaftlichen Problemen, um auf diese Weise unserem Volk viele ungeahnten Quellen des Einkommens zugänglich zu machen. Er wünscht touristische Tätigkeit zu entwickeln, und betrachtet sie als Verbindung der Meer-, See- und Bergtouristik. Zu diesem Zweck veröffentlicht er viele Artikel (vorzüglich alpinistischer Kennzeichnung) und wird zum Idologen unseres Alpinismus.

Er sieht ein, daß ein echter Alpinismus Bergwege und Bergobjekte verlangt, deswegen baut er mit seinen Brüdern und mit Konrad Nabsnig alpinistische Heime im Velebit, im Gebiet Rujice und oberhalb Senjs. Dieser bescheidene Anfang sollte ein Wegweiser zur Entwicklung von unserem Alpinismus sein.

Mit seiner gelehrten Bildung und seinem großen Wiessen faßt er die ganze Vergangenheit unserer Gebiete mit dem Geist unserer Leute zusammen, mit jenem Geist also, der ihnen so oft geholfen hat diese Gebiete zu verteidigen.

Für Ivan Krajač ist das Bergsteigen nicht nur bloßes Wandeln durch die Gebirge, sondern auch eine kulturelle Handlung, in der neben den Füßen auch der Geist mitwirkt. Deswegen ist sein Lösungswort: Das ganze Velebit muß in kulturellem Sinn definitiv kroatisch werden. Das müßen wir verwirklichen.

Dr. Ivan Krajač hat viele europäischen Gebirge umgewandelt, aber seine Gedanken über die zukünftige Entwicklung der Touristik bekommen gerade bezüglich des Velebits größte Dimensionen.

Deswegen sollen wir uns dankbar erweisen, z.B. das alpinistische Heim Zavižans soll wieder sein Name tragen, wie zur Zeit als er den Bau dieses Heims angeregt hat.

Vrela:

- 1 Hrvatski planinar, 1929., 1, str. 1., Zagreb
- 2 Pavičić, S., *Seobe i naselja u Lici*, Zagreb, 1962.
- 3 Tijan, P., *Vodič Senj*, Zagreb, 1931.
- 4 Hrvatski planinar, 1914., 1, str. 1., Zagreb
- 5 Isto, 4, 1914., 1., str., Zagreb
- 6 Isto, 1932., 8, str. 4., 239., Zagreb
- 7 Isto, 1929., 4, str. 85. i 86., Zagreb
- 8 Isto, 1928., 10, str. 234., Zagreb
- 9 Isto, 1928., 10, str. 236., Zagreb
- 10 Vienac III, 1912., 4, str. 127., Zagreb 1912.
- 11 Hrvatski planinar, 1922., 2, str. 28., Zagreb
- 12 Senjski zbornik VIII, str. 403., Senj 1980.
- 13 Hrvatski planinar, 1922., 6-7, str. 82., Zagreb

- 14 Isto, 1926., 8, str. 135., Zagreb
- 15 Isto, 1932., 8, str. 29., Zagreb
- 16 Isto, 1923., 10, str. 153., Zagreb
- 17 Isto, 1927., 2-3, str. 40, Zagreb
- 18 Isto, 1927., 7, str. 107., Zagreb
- 19 Naše planine 1953., 8-9, str. 291., Zagreb
- 20 Hrvatski planinar, 1930., 9, str. 295., Zagreb
- 21 Isto, 1930., 11, str. 344., Zagreb
- 22 Naše planine 1979., 11-12, str. 268., Zagreb
- 23 Hrvatski planinar, 1933., 8, str. 247., Zagreb
- 24 Isto, 1933., 6, str. 168., Zagreb
- 25 Isto, 1933., 4, str. 98., Zagreb
- 26 Rukavina, A., Velebitskim stazama, str. 62., Zagreb 1979.
- 27 Krajač, I.: Mirila, Zbomik za nar. život i običaje južnih Slavena, JAZU, XXIX, sv. 2, Zagreb 1934.
- 28 Hrvatski planinar, 1924., 8, 9 i 10, str. 183., Zagreb
- 29 Isto, 1930., 10, str. 313., Zagreb
- 30 Isto, 1930., 8, str. 243., Zagreb
- 31 Isto, 1925., 7, str. 118., Zagreb
- 32 Isto, 1929., 2, str. 30., Zagreb
- 33 Isto, 1929., 3, str. 67., Zagreb
- 34 Isto, 1929., 3, str. 68., Zagreb
- 35 Isto, 1925., 8, str. 146., Zagreb
- 36 Isto, 1925., 8, str. 152., Zagreb
- 37 Isto, 1933., 7, str. 193., Zagreb
- 38 Lički kalendar, str. 12., Zagreb 1940.
- 39 Horvat, J., Politička povijest Hrvatske (1918.-1929.), Zagreb, 1938.
- 40 Grbelja, J., Opasni dosjei, Večernji list 4-31. 8. 1991., Zagreb
- 41 Naše planine, 1959., 1-2, str. 1., Zagreb
- 42 Poljak-Blašković, Hrvatsko planinarstvo, str. 104. i 290., Zagreb 1975.

Svečanost otvorenja „Krajačeve kuće” - planinarskog doma na Zavižanu, snimljeno oko 15. kolovoza 1927.